ئامانجی رژێمی عێراق لە ئەنفالكردنی ئافرەتدا ... عەدالەت عوْمەر سالح

كارەساتی ئەنفال - وێڕای ئەو هەموو تاوانانەی دەرهەق بە نەتەوەی كورد ئەنحامدراوە- زیاتر برینی كوردانی قوڵتر كردو ئاسەوارێكی نێگەتیڤانەشی لەسەر روخساری كۆمەڵگەی كوردەواری جێهێشت و هەروەها كاریگەرییەكی گەورەو بە هێزیشی لەسەر ژیانی كۆمەڵایەتی خەڵكی كوردستاندا نواند كە خێزان بە پلەی یەكەم دێت. چونكە خێزان بەردی بناغەی كۆمەڵگەیە و كۆمەڵیش لە رێگەی خێزانەوە دەتوانێت زۆر لە ئەرك و مافەكانی جێبەجی بكات و بەسەریاندا زاڵ بێت، هەروەها (خێزان بناغەو بنەرەتی دروست بوونی هەموو نەتەوەیەكە كە بەچەند قۆناغێك تێدەپەری و بەسەری دادێ تاكو نەتەوەكە دروست دەبێت، ئەمە لەلایەك لەلایەكی تر خێزان گرنگیەكەی لەوەدایە، بە تایبەتیش لە كۆمەڵی كوردەواریدا كە بە چەند ئەركێكی زۆر بنەرەتی و سەرەكی هەڵدەستی لەوانە پەروەردەی منداڵ و نەوەی نوی بۆ جێبەجێكردنی ئەو ئەرك و كارانەی پێیان دەسپێردرێت هەروەها گواستنەوەی داب و نەریت و كولتوری نەتەوەیی لە نەوەیەكەوە بۆ یەكێكی تر لە رێگای خێزانەوە دەگوازرێتەوە، پەیوەندی نێوان ئەندامانی كۆمەڵ لە رێگای خێزانەوە بە شێوەیەكی گشتی دروست دەبێت بۆیە خێزان گرنگترین و كاریگەرترین دەزگای ناو كۆمەڵ دەبێت) (1) دیارە ئافرەتیش وەكو توێژێكی سەرەكی كۆمەڵ و رەگەزێكی كاریگەر تیایدا بەشی هەرە زۆری ئەو زەرەرو زیانانەی بەركەوت و بوە قۆچی قوربانی ئەو ئۆپەراسیۆنە بەد ناوە، ئاسەوراە نێگەتیڤەكانی ئەنفال لەسەر ئافرەت تاوەكو ئەمڕۆ بەردەوامە و بەڵكو رۆژ دوای رۆژ لە زیاد بوندایە بە تایبەتی ئەو ئافرتانەی كە پیاوەكانیان تاوەكو ئێستا بێسەرو شوێنن و روبەڕوی كۆمەڵێك گیروگرفتی خێزانی بونەتەوەو چارەنووسیان نادیارە، هەروەها ئەو ئافرەتانەی لە كاتی ئۆپەراسیۆنەكە بەر شاڵاوەكە كەوتون و گیران و لەبەرامبەریاندا ئەوپەڕی بێویژدانی و تەنانەت سوكایەتیشیان دەرهەق ئەنجامدرا، دیارە ئامانجی سەرەكی رژێمی عێراق لە ئەنجامدانی ئەم كردارە بەد ئەخلاقیە تەنها بۆ ئەوەبوە كە بنەماكانی كۆمەڵگەی كوردەواری و كۆڵەگەی خێزانی كورد بروخێنن و دواتریش لەناوی ببەن، چونكە ئەوان باش دەیانزانی كە خێزان و ئافرەتی كورد تاچ ڕادەیەك پابەندن بەو ئەركانەی كە لەسەر شانیانەو تاچ مەو دایەكیش جێبەجێیان دەكەن. رێكخراوی (MEW) (چاودێری رۆژهەلاتی ناوەڕاست) لەساڵی 1992 لە چاوپێكەوتنێكیدا لەگەڵ ئافرەتێكی گوندی شێخ حەمیدی قەزای دوزخورماتو گەیشتۆتە ئەو ڕایەی (كە پاش گرتنی خەڵكەكە ژن و پیاو لە یەكتر جیاكراونەتەوە ئینجا پیاوەكان بۆ شوێنی نادیار گواستراونەتەوە، دواتریش بەهەمان شێوە ژن و منداڵە كانیان) (2) .

سوكایەتی كردن بە رەوشت و كەرامەتی ئافرەتان و ئازاردانیان دوور لە هەموو داب و نەریتێكی مرۆڤایەتی یەكێك بوە لە ئامانجە هەرە سەرەكییەكانی رژێمی عێراق لە ئۆپەراسیۆنی ئەنفالدا، (وە كاتێك پیاو و ئافرەتەكان لە یەكتری جیاكراونەتەوە، جەلادەكان دەست درێژیان كردۆتە سەر ناموسی ئافرەتەكان و تەعدایان لێكردوون) (3) .

ئافرتێكی هەلاَتوی عەرعەر دەلێت: (رۆژی وا هەبووە دوانزە پیاو هاتونەتە لام و دەست درێژیان كردۆتە سەر نامووسم) (4) .

رێكخراوی (MEW) لەو بروایە دایە كە (دەنگوباسێكی زۆر ترسناك هەیە كەوا لە بارەی كۆمەڵێكی گەورەی كچی عازەبەوە دەدوی گوایە بە جیا لە بەندییەكانی تر دایانناون و بەردەوام ئەمنەكان دەست درێژیان كردونەتە سەر، هەروەها باسی ئەمەش هەیە كە یەكێك لەو ئافرەتانە لە ئەنجامی ئەم كارەدا خۆی بە چەقۆیەك كوشتوە، دەست درێژی كردنەسەر ئافرەتی بەندكراو لە عێراق دا لەهەموو شوێنی زیاتر بەڵگەی بە دەستەوە بووی هەیە و تەنانەت وا زانراوە كە لە سەركاسێتی ڤیدیۆش تۆمار كرابێت) (5) هەروەها ئافرەتێكی دەرباز بووی گوندی ڤیرچە لە چاوپێكەوتنێكی لەگەڵ MEW دەڵێت (من خەفەت بۆ ئەو ئافرەتە گەنجانە دەخۆم چونكە نازانین چیان بەسەر هاتوە، ئەوان زۆر جوان بوون، باشە چ گوناهێكیان هەبوو) (6) . كە بێگومان ناوەرۆكی ئەم قسانە زۆر مانا لەسەر ئەو تاوانانە هەڵدەگرێت كە دەرهەق بە ئافرەتی كورد ئەنجام درابێت. ئەوەی جێگای ڤێرلێبونەوەیە كە رژێم ئەنجامی دابێت ئەوەیە كە وێرای

---

(1) م. یوسف دزەیی، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە (227).

(2)دكتۆر رەشاد میران، م. یوسف دزەیی،سەرچاوەی پێشوو ، لاپەڕە (13).

(3)تیشكێك لەسەر نركە وناڵەی بەناو ئەنفالەكان، لە بڵاوكراوەكانی بزوتنەوەی ئیسلامی لە كوردستانی عێراقدا، زنجیرە (1) لاپەڕە (9).

(4)هەمان سەرچاوە، زنجیرە (3)، لاپەڕە (10).

(5)MEW ، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە (403).

(6)هەمان سەرچاوە، لاپەڕە (142) .

سوکایەتی کردن بە ئافرەتان و ئازار دانیان رژێم کەوتە مامەڵە و سەودایەکی تر ئەویش فرۆشتنی ئافرەتان بوە، هەروەک چەرخەکانی ناوەراست و کرین و فرۆشتنی بەندە (عبد) و گەرانەوە بۆ سیستەمی (عبودیە) .

لەم بارەیەوە زۆر بەڵگە هەن کەوا ئەفسەرەکانی سوپای عێراقی هەڵساون بە فرۆشتنی ئافرەتی کورد تەنانەت بۆ ولاتانی دەرەوەش بە تایبەتی ولاتانی کەنداو، (کنعان مکیە) دەڵێت: (بەر لەوەی برۆمە باکوری عێراق گوێبیستی گەلێک چیرۆکی سەیر و سەمەرەو نامۆ دەبوم وەک ئەوەی ئافرەتە کوردەکان چۆن لە بازارە پەرتووبڵاوەکانی کەنداو فرۆشراون) (7) هەروەها باس لە روداوێک دەکات کە (شوفێرێکی کورد لە رێگای بەغدا- عومان کاری کردوە کاتێک ئۆتۆمۆبیلەکەی لە رێگای نزیک شاری رومادی لە کارکەوتوە دوو ئافرەتی کورد لێی نزیک بونەتەوەو بە زمانی کوردی لەگەڵیدا دواون و داوایان لێکردوە بیانگەیەنێتە سلێمانی، پاش گفتوگۆ لە نێوان ئافرەتەکان و شوفێرەکە پێیان گوتوە کە ئەوان لە کاتی شاڵاوی ئەنفالەکان ساڵی 1988 دەستگیرا کراون و ئەفسەرێکی سوپای عێراقی فرۆشتونەتییە شێخی عەشیرەتێک لە رومادی) (8) . ئافرەتە گیراوەکان جۆرەها ئازاری لەش (تعژیب جسدی) دراون و ئەوپەری سوکایەتی و ئیهانەیان پێکراوە ئەو چاوپێکەوتننانەی کە رێکخراوی (MEW) لە گەلیان ئەنجامی داوە کە کاتی خۆی گیراون و لە لێبوردنە گشتیەکەی 1988/9/6 (✸) ئازاد کراون ئەو راستیانە دەردەخەن. لە یەکێک لەو چاوپێکەوتنانە کە لەگەڵ ئافرەتێک ئەنجامدراوە دەڵێت: (سەربازێکم بینی ناوی بە عبدالقادر عبدالله دەبرا کە پیاوی حەجاج (✸✸) بوو تاقمی ئافرەتی گەنجی دابوە بەرشەق و تێهەڵدان و بەسۆندەی پلاستیکیش هاتبوە وێزەیان ئەم ئافرەتانە تازە لە دبسەوە هاتبون) (9)

تەنانەت (حەجاج کاتێک ئافرەتێکی حامیلەی ببینیبایە بە و سۆندەیەی دەستی لە سکی ئەو ئافرەتەی دەداو دەیگوت ئەمانە لاوو زۆڵە کوردن) (10) هەروەها زۆر لە دیمەنی ترسناک و جەرگبری تر کە بەندییەکان لە بەندیخانەکانی رژێمیان بینیوە وەک (ئافرەتی بەقژ هەڵواسراو کەمەمکیان برابۆوە یان چاویان هەڵکۆرابوو نینۆکەکانیان هەڵکێشرابوو) (11) . شاهید عەیانێکی تر لە بەندیخانەی نوگرە سەلماندا دەگێرێتەوە و دەڵێت: (لە چرقەی گەرمای هاویندا رۆژانە یەک دوو ئافرەتیان ئەهێنا دەرەوە و بە عەمودەکانی ناو حەوشەی بەندیخانەکە هەر لە بەیانی تاکو نیوەرۆ ئەیانبەستنەوە هەتا ئەبورانەوەو نەدەبوایە کەسیش نزیکیان بکەوێتەوە شەوانیش کە سەربازەکان سەرخۆش دەبوون بە زۆری لولەی چەک و لە ژێر هەرەشەدا گۆرانیان پێ دەگوتن و هەڵپەرکێیان پی دەکردن) (12) وێرای ئازاردانی لەش، ئافرەتە بەندکراوەکان ئازارێکی دەرونی ئێجگار زۆر دراون بۆ نمونە بەوە ئازار دەدران کە نەیاندەزانی چی بەسەر مێردو براو باوکیان هاتوە، یان نەیاندەهێشت مردووەکان بەرێزو حورمەتەوە بنێژرێن کە ئەوەش کاری دەکردە سەر دەروونی زیندانیەکان و لە ناخەوە دەیانرماندن، رێکخراوی (MEW) لەسەر زاری ئافرەتێک دەگێریتەوە کەوا (لەپاش چەند هەفتەیەکی کەم مێردەکەم لە باوەشمدا مرد، ئەوتا دەهات بارێک و بنێس دەبوو پاسەوانەکانی بەندیخانە زۆر بەخراپی دارکارییان کردبوو، لاشەکەی شەو ورۆژێک لە قاوشی بەندیخانە دا مایەوەو پاسەوانەکان نەیانهێشت بینێژن و زۆریان لی پارامەوە بەلاَم گاردێک رێک و رەوان وتی لاشەکە دەبی لە بەندیخانەدا بمێنێتەوە تا دەگەنی) (13) لایەنێکی دیکەی ئەم کارەساتە کە گرفتێکی کۆمەڵایەتی ئێجگار گەورەیە کێشەی هەزاران ئافرەتی جوان و جحێڵە کە تەمەنیان بچوکە و خۆیان ماون و پیاوەکانیان یان دەستگیرانەکانیان ئەنفالکراون و بێ سەرو شوێنن، لەبەر ئەوە ستەمێکی گەورەیە، کە بەم شێوەیە بمێننەوە چونکە لە رووی یاسایی و شەرعەوە (ئاین) رێگایان لێگیراوە و تاوەکو ئێستاش بە پیاوەکانیان بەستراونەتەوە. هەڵبەتە پشتگۆێخستن و نەوروژاندنی ئەم بابەتە (رۆژ بە رۆژ مەترسی زێتر دەبی و گیروگرفتی

---

(7)کنعان مکیە، سەرچاوەی پێشوو ، لاپەڕە (160).

(8)هەمان سەرچاوە، لاپەڕە (161).

(✸)لە 1988/9/6 رژێمی عیراق بڕیاری لێخۆشبوونی گشتی (عفو عام)ێکی ساختەی دەرکرد، زۆربەی ئەوانەی کە بڕوایان بەو بڕیارە کردو خۆیان تەسلیم بەرژێم کرد شونبزرکران و لەناوبردران.

(✸✸)حەجاج : گەنجێکی کەتەی کەچەڵ ، کەسێکی ترسناکی قێزەوەنی سەر بەبارەگای ئەمنی بەغدا بووە، بەرپرسی بەندیخانەی نوگرە سەلمان بووە، لەدڕندایەتی کردن و ئازاردانی بەندکراوەکان ناوبانگی دەرکردبوو، بڕوانە (MEW) لاپەڕە (402).

(9)MEW، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە (403).

(10) تیشکێك لەسەر نرکەو ناڵەی بەناو ئەنفالەکان، سەرچاوەی پێشوو، زنجیرە (1) لاپەڕە(6).

(11)هەمان سەرچاوەی، زنجیرە (1)، لاپەڕە(7).

(12)عەدالەت تالەبانی، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە (68).

(13)MEW، سەرچاوە پێشوو، لاپەڕە (399-400).

کۆمەڵایەتی لی پەیدا دەبێت، بۆیە چار نییە هەر دەبێ ئەم مەسەلەیە قسەی لێوە بکری و بەدوای چارەسەری شەرعی و کۆمەڵایەتی خۆیدا بگەڕێین) (14) .

بۆیە لەم ڕوانگەوە هەر وەک سەرۆک مسعود بارزانی لە تەلاری پەرلەمانی کوردستاندا لە مارسی ساڵی (1999) ئاماژەی پێکرد کە دەبێ ڕێگا چارەیەک بۆ ئەو ئافرەتانە ببینرێتەوە و چیتر بەم شێوەیە نەمێننەوە، چونکە مانەوەیان لەم حالەتەدا زیاتر بارودوخی ژیان و گوزەرانیان ئالوزتر دەکات و بەرەو بارێکی ناهەموارتریان دەبات، لە نیسانی هەمان ساڵ پەرلەمانی کوردستان ڕێگا چارەیەکی گونجاوو لەبار لەڕوی شەرع و یاساوە بۆ کەس وکاری ئەنفال کراو بیسەروشوینەکانی کوردستان دەر کرد (*) .

ئەوەی جێگای باسکردنە ئەو بەندینخانە تایبەتیانەن کەبۆ ئافرەتانی گیراو تەرخانکرابوو، دوای ئەوەی ڕژێمی عێراق هاوڵاتیانی دەستگیر دەکرد چەندین شوێنی تایبەتی ئامادەکردبوو بۆ کۆبوونەوەو دەستبەسەرکردنیان لەوانەش چەندین بەندینخانە بوون، ڕژێم بۆ ئەوەی ئازاری دەروونی پیاوەکان بدات هەڵسا بەبەندکردنی ئەو ئافرەتانە ئەویش دوای ئەوەی کەلەپیاوەکانیان دادەبڕاندن بۆ ئەو شوێنەیان دەبرد یەکێک لەو بەندینخانانە بەندینخانەی ئافرەتان بوو لە (دبس) .

ئەم بەندینخانەیە لەسەربازگەی دبس بوو کە پێیان دەووت (فێرگەی شەرکەر- مدرسە قتال) ، هێزی کۆماندۆی عێراق (مغاویر) مەشقیان تیادادەکرد ژمارەیەکی زۆرلەم ئافرەتانە بۆ ئەم بەندینخانەیە گوێزرابونەوە، دوای ئەوەی خزم و کەس و کارە بەتەمەنەکانیشیان بۆ بەندینخانەی شوومی نوگرە سەلمان بردبوو، وپیاوەکانیشیان کەلەهەموو شتێک داماڵێن تەنانەت جل و بەرگیشیان پێ داکەناندبوون بەرەو چارەنووسێکی نادیاریان بردن.

بەپێی هەندێک سەرچاوەو زانیاری وا پێدەچێت لەو بەندینخانەیە کە دوو بیناو کۆمەڵەخانوێک بوو نزیکەی (7000) حەوت هەزار بەندی ئافرەت و منداڵی تیادا بووبێت، ئەو بەندیانە ماوەی چوار تاپێنج مانگ لەوشوێنە داماونەوەو دوای ئەوەی شاڵاوەکانی ئەنفال کۆتایی پێهات ئازاد کران.

هەر چەندە ئافرەتەکان لەبارودۆخێکی ئێجگار دژوارو سەختدا ژیاون بەڵام جیاوازی هەبوو کەلەوەو پێشتر لەتۆپزاوە بینیبویان لەرووی هاتووچۆو خواردن و نوستن و بەکارهێنانی حەمام و خۆشتن و ئاودەست.

بەڵام لەگەلڕ ئەوەشدا بەندیخانەکە ترس و سامێکی ئێجگار زۆری هەبووە، بەڕێوەبەری ئەم سەربازگەیە کەهاوڵاتییەکی کورد بووەو بەحاجی ئەحمەد فەتاح ناوبراوەو گوایە حەجی مەککەی کردبوو، ئەومنداڵانەی کەمێک هەراش بوونەو توانیویانە هەلبسوڕێن و تاقەتی ئیش و کارکردنیان هەبوە، فەرمانی بەپاسەوانەکان دەدا کەبەزۆر و لەژێر زەبرو لێدان قاوش و ئاودەستەکانیان پێ پاک بکەنەوە، منداڵێکی تەمەن چواردەساڵڕ کەلەگەلڕ ئافەرتەکاندا پێنج مانگی لەبەندینخانەی دبس دابەسەربردبوو باس لەچۆنیەتی مامەڵەو کرداری کارەبەدەستانی بەندینخانە کەدەکات ودەڵێت: (ئەمن و ئیستخبارات و بەعسییەکان چاودێرمان بوون و هەمیشە دەهاتن و بەبێ هۆبەندییەکانیان فەلاقەدەکرد، ئەوان چەندجارێک دەستیان بەستوومەتەوەو لێیان داوم، جارێکیان سإ ئەمن بەدارپشت و قاچمیان دارزاند. لەوقاوشەشدا کەتیایادا دەخەوتم دووجار لەبەیانییەوە تاشەو بەستمیانەوە بێ ئەوەی بهێڵن هیچ بخۆم، من نەمدەتوانی و بۆم نەبوو بپرسم بۆچی و هیچ کەسیش نەیدەتوانی بەرپەرچی یاسای بەعس بداتەوە) (15) .

مەرگەسات و نەهامەتی بەندییەکان ئەوەندە جەرگبرو دلڕ سوتێنە لەباس نایەت، دەبێت چ لەوە ناخۆشترو کارەساتتر هەبێت کەجەرگی خۆت لەبەر چاوانت بمرێت بەڵام هیچ دەسەڵاتێکت نەبێت کە بیکەی تەنانەت بشینێژی؟ ئەو حاڵەتانە بەسەر زۆربەی زۆری بەندییەکاندا هاتووەو ئەم واقیعەتاڵەیان چێشتووە. لەماوەی ئەو پێنج مانگەدا ئەوەی منداڵی بچوک بووە لەو بەندینخانەیەدا مردوون. لاشەکان لەلایەن پاسەوانەکانەوە دەبرانە دەرەوەو دەشاردرانەوە، جاری واش هەبوو خەڵکی شارەکە لەمزگەوتەکاندا کۆدەبوونەوەو ئەو لاشانەی کەدەهاتنە مزگەوت دەبردە گۆرستان و دەیان ناشتن.

واپێدەچێت زۆربەی ئەوبەندیانە وەخت ناوەخت گوێزرابنەوە چەند شوێنێکی ترەوە، هەروەک شایەدعەیان بینیوەیانە کە چەند جارێک هەندێک پاسی داخراو دەچوونە ناوبەندینخانەکەو ژمارەیەکی زۆریان لەبەندییەکان باردەکردو بۆ شوێنی نادیار دەیانبردن کەزۆربەیان خەڵکی ناوچەی کەلاری باشوری گەرمیان بوون، هەندێکیشیان گوێزراونەتەوە بۆ بەندینخانەی نوگرەسەلمانی باشووری عێراق.

---

(14)**د. محمد احمد گەزنەیی**، حکم زوجات المفقودین فی کارثة مایسمی بالانفال، **چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین هەولێر، لاپەڕە** (103).

* **جێگای باسە لە** 1999/4/24 **پەرلەمانی کوردستان بۆ ئەم مەبەستە بڕیارێکی سەبارەت بەم مەسەلەیە دەرکرد بەناوی یاسای بزربووەکان لەهەڵمەتەکانی لەناوبردنی بەکۆمەڵی گەلی کوردستانی عیراق، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە لاپەڕە (** 140**)ی ئەم کتێبە.**

(15)MEW، **سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە** (384–385).

هەروەها بەندینخانەیەکی تر هەبووە کەتایبەت بووە بەساڵاچوو بەتەمەنەکان کەلەنوگرە سەلماندا بووە، واپێ دەچێت کەسەرجەم بەندییەکانی ئەم بەندینخانەیە لەسەردەمی ئەنفالدا (6-8) هەزار کەس بوبێت، بەڵام هەندێک زیاتر لەو ژمارەیە دەخەملێنن و بە (11) یازدە هەزار بەندی دادەنێن کەتەمەنیان لەنێوان (50-90) ساڵدا دابووە.

سەرجەم بەندییەکان هی قۆناغی یەکەمی ئەنفال بوونە، یەکەمجار ئەوانەی کەلەناوەراستی نیسانی 1988دا گەیشتن هەزاران گیراوی گوندەکانی قەرەداغ و گەرمیان بوون، پاشان لەسەرەتای مانگی مایسدا ژمارەیەکی لەوە کەمتر لەخەڵکی بەتەمەن لەدۆڵی زێی بچووکەوە گەیشتبوون، لەدوایدا کە کۆتایی مانگی هاوین بوو چەندین پاس ژن و منداڵی خوارووی گەرمیانیان لە بەندینخانەی دبسەوە هێنا. بەندینخانەی نوگرە سەلمان مردنێکی لەسەرەخۆبوە چونکە لەهەموو روێکەوە بەندییەکان بەرەو مردن دەچوون، راستتر نوگرەسەلمان دۆزەخێک بووە بەخۆیەوە، یەکێک لەگیراوانی ئەوڕ دەڵێت ئەگەر ئێوە دۆزەختان بیستووە ئەمە دۆزەخ بوو ئێمە بینیمان. بەندینخانەیەکی تر کەتایبەت بوە بەئافرەتان بەندینخانەی (سەلامیە) بوو کەلەبنەرەتدا سەربازگەیەک بووە لەشارۆچکەی بچووکی سەلامیە کەماوەی چەند میلێک لەباشووری موسڵەوەیە لەسەر رۆخی رۆژهەڵاتی دیجلە، ئەوگیراوانەی کەهێنابویانە بەندینخانەی سەلامیە هەموویان خەڵکی بادینان بوونە خواردنی رۆژانەیان نانی رەق و ئاوی تانکی گەرم بووە، نوستنیشیان لەسەر چیمەنتۆ روتەکەی ناوقاوشەکان بووە بەبێ رایەخ و پێخەف هەروەها بواری یەکتر بینینی ئێوان بەندییەکان بەهیچ شێوەیەک نەدراوە کە هاموشۆی یەکتری بکەن، لەبەر ئەوەی داو دەرمان وتیمارکردن نەبوە حاڵەتی مردن بەرەو زۆری چووە راستتر بارودۆخی بەندینخانەی سەلامییە لەبارودۆخی بەندینخانەی دبس و نوگرە سەلمان باشتر نەبووە مەگەر لەرووی هەندێک جیاوازی بچوک نەبێت.

ئافرەتەکان زیاتر ئازاری دەروونیان ئەوەبوە کە نەیانزانیوە براو باوک و مێردەکانیان چارەنووسیان بەچی گەیشتووە، هەر چەندە ئەم بەندینخانەیە تایبەت بووە بەئافرەت و منداڵەکانیان بەڵام دەنگوباسی ئەوەش هەبووە کە لەقاوشی تری بەندینخانەکەدا بەندی پیاویش هەبوو بێت، ئافرەتێکی خەڵکیناحیەی گولی لەرێگەی سەربازە پاسەوانەکانەوە زانیبووی کەوامێردەکەی وسی برای ماون و لەو بەندینخانەیەن، هەروەها ئافرەتێکی تر کەلەگەلڕ زیندانیانی خەڵکی ناوچەی سەرسەنگدا لەقاوشی ژمارەحەوتدا بووە بینیبووی کەوا لەقاوشەکەی بەرامبەریاندا هەندێک پیاوی چاو بەستراوەو هەردوو دەست لەپشتەوە شەتەک دار هەن، کەوا هەموویان پشتێنی کوردیان بەستوەو جەمەدانیشیان بەسەر دابوە هەروەها ئافرەتەکە ئەوەشی بینیوە کەوا چۆن پیاوەکانیان کردۆتە ئەو ئۆتۆمبێلە داخراوانەی کەتەنها لەدوواوە یەک کونایان هەبووە.